RAPPORT 2026

När YH-utbildningen inte fullföljs med examen

Intervjustudie med tidigare studerande om orsaker och behov

PUBLICERAD: 2026-11-03

DNR: MYH 2024/6015

ISBN: 978-91-90048-99-3

Myndigheten för yrkeshögskolan

Sammanfattning

Myndigheten för yrkeshögskolan har genomfört en intervjustudie för att öka kunskapen om varför vissa studerande fullföljer en stor del av utbildningen utan examen. Det huvudsakliga syftet var att undersöka om det finns insatser som skulle ha kunnat öka de studerandes möjligheter att nå examen.

Studien bygger på strukturerade kvalitativa intervjuer med 39 personer som klarat minst 80 procent av utbildningens poäng men inte uppnått kraven för examen. Intervjupersonerna hade studerat inom något av de fem största utbildningsområdena inom yrkeshögskolan. Resultaten beskriver de intervjuades erfarenheter och kan inte generaliseras till samtliga studerande som fullföljt en stor del av utbildningen utan att nå examen.

Intervjuerna visar att det i många fall är flera samverkande faktorer som bidragit till att utbildningen inte fullföljts med examen. För flera är det också en kombination av utbildningsrelaterade faktorer och förhållanden i privat- eller arbetslivet. Det tydligaste återkommande temat är svårigheter kopplade till lärande i arbete (LIA)[1]. Det handlar framför allt om att hitta en LIA-plats men också om att LIA inte fungerade som förväntat eller inföll under en period då den samlade belastningen från studier, arbete och livet i övrigt gjorde det svårt att nå målen. Andra återkommande skäl till att examen inte nåddes är högt studietempo, förändringar i familje- eller livssituationen samt att arbete prioriterades framför studierna. I vissa fall har den studerande fått arbete redan innan utbildningens slut och därför bedömt att det inte var meningsfullt att slutföra alla moment, exempelvis examensarbetet.

För att uppfylla studiens huvudsakliga syfte fick de intervjuade även svara på vad de hade behövt för att fullfölja utbildningen med examen. Ungefär två av tre av de intervjuade beskriver utbildningsrelaterade behov. Framför allt efterfrågas tydligare förutsättningar, mer stöd och bättre framförhållning. Eftersom svårigheter kring LIA är ett återkommande tema i intervjuerna framkommer också ett tydligt behov av mer stöd kopplat till LIA. Det handlar bland annat om mer konkret stöd för att hitta en LIA-plats och om tidigare och tydligare information om ansvaret för detta. Andra behov är mer stöd i utbildningens teoretiska delar och i examensarbetet samt bättre planering, kommunikation och uppföljning.

Det finns emellertid intervjupersoner som beskriver att det inte finns några utbildningsrelaterade faktorer som hade kunnat göra skillnad. För ungefär en tredjedel av de intervjuade var omständigheter utanför utbildningen eller ett minskat behov av examen avgörande. Enligt deras bedömning hade utbildningsrelaterade insatser inte gjort någon skillnad.

En mindre del av de intervjuade planerar att komplettera de delar som återstår av utbildningen för att uppnå kraven för examen. Att majoriteten inte har sådana planer beror framför allt på att de arbetar eller har påbörjat andra studier. Merparten av de intervjuade är nöjda med utbildningen som helhet.

Sammantaget pekar intervjusvaren på att stöd, framförhållning och tydlighet har betydelse för möjligheten att nå examen. För denna grupp som har fullföljt en stor del av utbildningen gäller det särskilt LIA och examensarbete. Samtidigt är det ofta flera faktorer som tillsammans har bidragit till att examen inte uppnåtts, och det finns en variation både i orsakerna och i vad de intervjuade uppger att de hade behövt för att nå examen. Även om en insats kan öka möjligheten att nå examen är det därför inte säkert att den är tillräcklig för den studerande. Resultaten visar också att en utebliven examen inte nödvändigtvis innebär att den studerande haft låg motivation eller att utbildningen saknat betydelse.

[1] Inom yrkeshögskolan varvas skolförlagda kurser med praktiskt inriktade kurser ute på en arbetsplats. Denna praktikform kallas Lärande i arbete, LIA.

Innehållsförteckning

1 Bakgrund 4

2 Syfte 4

3 Frågeställningar 4

4 Metod 5

4.1 Målgrupp 5

4.2 Urval 5

4.3 Datainsamling 5

4.4 Bearbetning och analys av intervjusvaren 6

5 Resultat 7

5.1 Skäl till att påbörja utbildningen 7

5.1.1 Kompetenshöjning och karriärutveckling 7

5.1.2 Karriärväxling och byte av yrke 7

5.1.3 Utbildningens koppling till arbetslivet 8

5.1.4 Intresse för utbildningen och ämnesområdet 8

5.1.5 Omställning efter förändringar på arbetsmarknaden 8

5.2 Skäl till att examen inte uppnåtts 8

5.2.1 LIA-relaterade faktorer 8

5.2.2 Högt tempo och krävande utbildning 9

5.2.3 Familj, hälsa och livssituation 9

5.2.4 Arbete prioriterades före studierna 10

5.2.5 Examensarbete och andra enskilda kursmoment 10

5.2.6 Övrigt 10

5.3 Vad som hade behövts för att nå examen 10

5.3.1 Stöd och framförhållning gällande LIA 11

5.3.2 Stöd i teoretiska delar och examensarbete 11

5.3.3 Tempo, planering och kommunikation 11

5.3.4 Arbetslivets roll och utbildningens koppling till yrket 12

5.3.5 Övrigt 12

5.4 Komplettera studierna för att nå examen 13

5.5 Nöjdhet med utbildningen 13

5.6 Sysselsättning 14

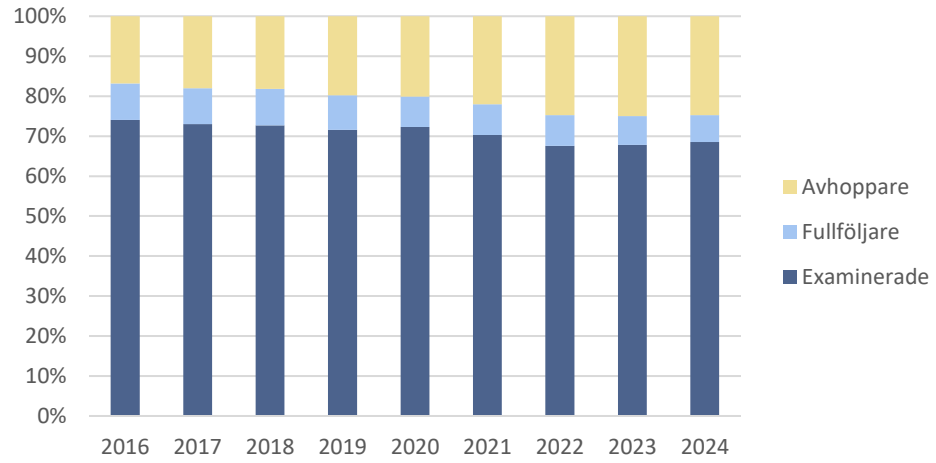
6 Slutsatser 14

1 Bakgrund

Yrkeshögskolan ska svara mot arbetslivets behov av kvalificerad arbetskraft. En examen är ett bevis på att den studerande har uppnått den kompetens som arbetslivet efterfrågar. Alla som studerar på en yrkeshögskoleutbildning tar emellertid inte examen.

Examensgraden inom YH-program nådde sin hittills högsta nivå år 2016 då drygt 74 procent av de studerande tog examen. Därefter har trenden varit minskande även om examensgraden ökade marginellt 2023 och ytterligare något under 2024. Examensgraden var 68,5 procent 2024. Av dem som inte examinerades hade drygt tre av fyra hoppat av utbildningen, medan en av fyra hade fullföljt utbildningen utan att nå alla villkor för examen.

Diagram 1. Andel examinerade, fullföljare och avhoppare inom yrkeshögskoleprogram, 2016–2024.

De senaste åren har Myndigheten för yrkeshögskolan haft ett särskilt fokus på att öka examensgraden inom yrkeshögskolan. Som en del i arbetet har myndigheten genomfört en intervjustudie bland studerande som fullföljt en stor del av utbildningen men inte nått kraven för examen.

2 Syfte

Syftet med studien är att undersöka om det finns insatser som skulle kunna öka de studerandes möjligheter att nå examen. Studien syftar även till att öka kunskapen om orsakerna till att studerande inte fullföljer utbildningen med examen.

3 Frågeställningar

Studiens huvudsakliga frågeställningar är:

- Vad finns det för skäl till att inte fullfölja YH-utbildningen med examen?
- Om faktorer i utbildningen bidragit, vad är det i utbildningen som gjort att villkoren för examen inte nåddes?

- Vad anser de studerande att de hade behövt för att kunna fullfölja utbildningen med examen?

4 Metod

I detta avsnitt beskrivs studiens målgrupp och urval samt hur intervjuerna genomfördes, bearbetades och analyserades.

Undersökningen genomfördes som strukturerade kvalitativa intervjuer för att ge en fördjupad förståelse för de erfarenheter och omständigheter som ligger bakom att vissa studerande inte uppnått kraven för examen.

4.1 Målgrupp

Undersökningen omfattade personer som fullföljt en yrkeshögskoleutbildning som kan leda till examen men inte uppnått kraven för examen. Utgångspunkten var att vända sig till personer som klarat en relativt stor del av utbildningen och därmed enbart borde behöva komplettera en mindre del.

Undersökningspopulationen avsåg personer som uppfyllde följande villkor:

- Studerat på en utbildning som avslutades under 2024.
- Fullföljt utbildningen (inga uppgifter som visar att personen hoppat av utbildningen) men inte uppnått kraven för examen.
- Klarat minst 80 procent av utbildningens poäng.
- Undersökningen avgränsades till personer inom de fem största utbildningsområdena inom yrkeshögskolan.[2] Dessa områden stod för 80 procent av samtliga personer som 2024 fullföljde en yrkeshögskoleutbildning utan examen.

4.2 Urval

Vid urvalstillfället var det drygt 540 personer som uppfyllde villkoren för att ingå i målgruppen. Telefonnummer fanns tillgängliga för drygt 120 av dem. Urvalet gjordes med målet att uppnå en spridning av kön, ålder och utbildningsinriktning inom de fem utbildningsområden som ingick i undersökningen. Ambitionen var att för vart och ett av områdena genomföra minst tio intervjuer.

Urvalet utgick i första hand från personer med tillgängligt telefonnummer. I de utbildningsområden där målet om minst tio intervjuer inte nåddes kompletterades urvalet med ytterligare personer. Totalt tillfrågades drygt 110 personer om att delta i en intervju.

4.3 Datainsamling

Ett brev med information om undersökningen skickades till de personer som ingick i urvalet några veckor innan intervjuerna startade. I brevet framgick bland annat undersökningens syfte, hur intervjupersonernas svar skulle användas och att deltagandet var frivilligt. De vars uppgift om telefonnummer saknades ombads att återkoppla med detta.

Personer med tillgängligt telefonnummer kontaktades därefter och tillfrågades om de ville delta i undersökningen. Intervjuerna genomfördes per telefon under perioden november

[2] De fem största utbildningsområdena är data/it, ekonomi, administration och försäljning, hälso- och sjukvård samt socialt arbete, samhällsbyggnad och byggteknik samt teknik och tillverkning.

2025 till mars 2026. Minst fyra kontaktförsök gjordes för varje person i urvalet som inte svarade eller lämnade besked om deltagande.

Intervjuerna utgick från ett strukturerat frågeunderlag med sex frågor. Fem av frågorna var öppna frågor där den intervjuade fick svara med egna ord. En fråga bestod av en delfråga med fasta svarsalternativ och en öppen följdfråga. Följande frågor ingick:

1. Vad är skälet till att du påbörjade YH-utbildningen?
2. Vad är skälet till att du inte har fullföljt din YH-utbildning med examen?
3. Vad anser du att du hade behövt för att fullfölja utbildningen med examen?
4. Planerar du att återuppta/komplettera dina studier för att nå examen?
5. a) Hur nöjd eller missnöjd är du med utbildningen som helhet? Fasta svarsalternativ: Mycket nöjd, Ganska nöjd, Ganska missnöjd och Mycket missnöjd.

   b) Vad är det som gör att du känner dig nöjd/missnöjd med utbildningen?
6. Vilken huvudsaklig sysselsättning har du i dag?

Intervjuerna spelades inte in utan intervjuaren antecknade svaren och sammanställde anteckningarna efteråt. I vissa fall antecknades delar av svaren ordagrant.

Totalt genomfördes 39 intervjuer (se tabell 1). Intervjupersonerna representerade samtliga av de fem stora utbildningsområdena även om det enbart var inom området ekonomi, administration och försäljning som ambitionen om minst tio intervjuer nåddes. Av de intervjuade var 17 kvinnor och 22 män, och de hade gått utbildningar inom 24 olika utbildningsinriktningar. Det fanns också en spridning mellan de tre åldersgrupperna yngre än 30 år, 30–44 år och 45 år eller äldre.

Tabell 1. Antal intervjuade efter utbildningsområde.

Utbildningsområde	Totalt
Data/it	7
Ekonomi, administration och försäljning	12
Hälso- och sjukvård samt socialt arbete	8
Samhällsbyggnad och byggteknik	5
Teknik och tillverkning	7
Totalt	39

Antalet intervjuade varierade mellan utbildningsområdena. Den yngre åldersgruppen var mindre representerad bland de intervjuade än i målgruppen som helhet. Det kan ha påverkat vilka erfarenheter och perspektiv som framkom i intervjuerna.

Att målet om tio intervjuer per utbildningsområde inte nåddes berodde främst på att personer inte gick att nå eller hade felaktiga telefonnummer. Några tackade nej till att delta medan några uppgav att de tagit examen. Eftersom telefonnummer saknades för en stor del av målgruppen gjordes inga ytterligare kompletteringar av urvalet.

4.4 Bearbetning och analys av intervjusvaren

För varje fråga har intervjusvaren grupperats utifrån återkommande teman och mönster. Vissa svar har berört flera olika aspekter och kan ingå i flera olika teman.

Redovisningen lyfter både perspektiv som tydligt nämnts av flera intervjupersoner och mindre vanliga perspektiv som har nämnts av ett mindre antal eller av enskilda intervjupersoner. Resultaten beskriver intervjupersonernas erfarenheter och resonemang och kan inte generaliseras till samtliga studerande som inte uppnått examen.

I några fall anges ungefär hur stor andel av intervjupersonerna som lämnat ett visst svar eller berört ett visst tema. Uppgifterna ger en bild av hur vanligt svaret eller temat var bland de intervjuade och ska inte ses som statistiska skattningar.

Redovisningen innehåller citat för att konkretisera de teman och variationer som framkom i intervjuerna. I vissa fall har mindre språkliga justeringar gjorts som inte ändrar svarets innebörd.

5 Resultat

I detta avsnitt sammanfattas resultaten från intervjuerna. Redovisningen sker per fråga och inleds med en redovisning av de intervjuades skäl till att påbörja utbildningen. Frågan ger en bakgrund till de studerandes val av utbildning, vilket kan vara relevant för tolkningen av övriga svar.

5.1 Skäl till att påbörja utbildningen

Intervjuerna visar att skälen till att påbörja en YH-utbildning varierar och att det i många fall är flera skäl som tillsammans lett till beslutet. Några motiv återkommer ofta. De vanligaste handlar om att byta yrkesbana, utvecklas i karriären eller stärka sin kompetens inom befintligt yrkesområde. Många beskriver också utbildningens arbetsmarknadsanknytning och möjligheten att relativt snabbt komma vidare till arbete eller nya arbetsuppgifter. Intresse för utbildningens innehåll och en vilja att lära sig något nytt är också återkommande bland svaren.

5.1.1 Kompetenshöjning och karriärutveckling

Ett tydligt återkommande skäl till att påbörja utbildningen var viljan att utvecklas inom befintligt yrkesområde. Många av de intervjuade hade redan ett arbete inom eller i anslutning till utbildningens område, men upplevde ett behov av att bredda sina kunskaper, få mer aktuella kompetenser eller ta nästa steg i karriären. För flera handlade utbildningen om att hålla sina kunskaper aktuella eller att kunna möta förändrade kompetenskrav i arbetslivet. Andra beskriver att de hade arbetat länge inom samma område och såg utbildningen som ett naturligt nästa steg i yrkeskarriären.

> *”Det var dags för nästa steg.”*
>
> *”Ville bredda mina kompetenser för att kunna få fler arbetsuppgifter och vara mer flexibel i arbetet.”*

5.1.2 Karriärväxling och byte av yrke

Ett annat framträdande skäl till att påbörja utbildningen var att den sågs som en möjlighet att byta yrkesinriktning eller påbörja en ny karriär. Flera intervjupersoner beskriver att de befann sig i en situation där de ville lämna sitt tidigare yrkesområde eller sökte ett nytt yrke efter en period av arbetslöshet. Några uttrycker att beslutet grundades i ett intresse för ett nytt område, medan andra beskriver det som en följd av förändrade förutsättningar på arbetsmarknaden. Nedanstående citat beskriver detta:

> *”Ville omskola mig och tyckte utbildningen och jobbet den ledde till verkade spännande.”*
>
> *”Jag var arbetssökande och kände att det var dags att byta spår och yrkesbana.”*

5.1.3 Utbildningens koppling till arbetslivet

Flera intervjupersoner framhåller yrkeshögskolans koppling till arbetslivet som en anledning till utbildningsvalet. Utbildningen uppfattades ge aktuella kompetenser och goda möjligheter till arbete efter examen. De intervjuade beskriver också att de sökte en utbildning som snabbt kunde leda till arbete eller stärka deras position på arbetsmarknaden. Följande citat är ett exempel:

> *”Gillar idén om en utbildning som är formad efter företagens behov och därigenom ger aktuella kompetenser.”*

5.1.4 Intresse för utbildningen och ämnesområdet

Utöver arbetsmarknads- och karriärrelaterade motiv beskriver flera av de intervjuade ett genuint intresse för utbildningens innehåll. Att utbildningen verkade spännande eller gav möjlighet att lära sig mer inom ett intressant område är exempel på sådana svar. För vissa var detta det huvudsakliga motivet, medan det för andra kompletterade ambitioner om karriärutveckling eller karriärväxling.

> *”Tyckte det verkade vara en intressant utbildning och var sugen på att testa att plugga igen.”*

5.1.5 Omställning efter förändringar på arbetsmarknaden

Några av de intervjuade beskriver att förändringar på arbetsmarknaden påverkade deras beslut att börja studera. Exempelvis nämns arbetsbrist, permitteringar, coronapandemin samt förändrade kompetenskrav inom den egna branschen. En intervjuperson beskriver exempelvis att ”i och med AI behövs kompetenshöjning”.

5.2 Skäl till att examen inte uppnåtts

Sammantaget visar intervjusvaren att det i många fall finns flera förklaringar till att intervjupersonerna inte fullföljt utbildningen med examen. Olika faktorer har sammanfallit och tillsammans bidragit till att examen inte nåddes. I flera svar framkommer en kombination av utbildningsrelaterade faktorer och förhållanden i privatlivet eller arbetslivet.

Vanliga skäl är svårigheter kopplade till LIA, högt studietempo, förändrade familje- eller livsförhållanden och att arbete prioriterats framför att slutföra utbildningen. Det förekommer också att den intervjuade kommit fram till att utbildningen eller yrkesområdet inte motsvarade förväntningarna. I vissa fall har den studerande fått arbete redan innan utbildningens slut och därför bedömt att det inte var meningsfullt att slutföra alla moment, exempelvis examensarbetet. Samtidigt finns en stor variation i vilka faktorer som varit avgörande och hur de har samverkat. För flera av de intervjuade verkar det som var avgörande för att examen inte nåddes ha inträffat sent i utbildningen.

5.2.1 LIA-relaterade faktorer

Ett tydligt återkommande tema i svaren är att LIA haft betydelse för att utbildningen inte fullföljts med examen. För flera handlar det om att det var svårt att hitta en LIA-plats. I några fall beskriver de intervjuade att ansvaret för att hitta en plats i hög grad lades på den studerande, samtidigt som skolans kontakter inte ledde vidare. Följande svar är ett exempel på detta:

> *”Under den andra LIA-perioden var det svårt att få en LIA-plats. Skolan gav studerande ett stort egenansvar att anskaffa LIA-plats.”*

Det finns emellertid intervjupersoner som beskriver att utbildningsanordnaren försökte hjälpa till att hitta LIA-plats men inte heller lyckades, eller att den studerande tackade nej till den hjälp som anordnaren erbjöd i sökandet. I något fall handlade det om att den LIA-plats som den studerande själv ordnat inte godkändes av utbildningsanordnaren. I ett

annat fall försvårade en flytt sökandet efter LIA-plats, och utbildningsanordnaren kunde inte hjälpa till att hitta en plats på den nya orten.

Det finns också exempel där LIA-platsen inte fungerat som den studerande förväntat sig. En intervjuperson kände sig som en börda för arbetsgivaren och fick uppgifter som inte framstod som meningsfulla. En annan beskriver att arbetsplatsen inte var tillräckligt förberedd på att ta emot studerande. Erfarenheten bidrog till att personen inte längre ville arbeta inom det yrke som utbildningen ledde till.

> *”Det var första gången de tog emot på LIA. De behandlade mig som om jag gick på gymnasiet.”*

Några svar tyder också på att det var en kombination av LIA och andra försvårande faktorer som bidrog till att examen inte nåddes. När LIA skulle kombineras med studier, arbete eller livet i övrigt blev den samlade belastningen svår att hantera. En intervjuperson beskriver:

> *”Jag blev inte godkänd under min LIA och kände då att luften gick ur helt och hållet. Det var en intensiv tid både med skola och att hinna med LIA.”*

5.2.2 Högt tempo och krävande utbildning

Ett annat återkommande tema är att utbildningen upplevdes som krävande och svår att förena med övriga delar av livet. De intervjuade lyfter i dessa fall hög belastning, stress, skoltrötthet eller svårigheter att komma i kapp efter missade moment. För vissa har detta varit kopplat till specifika kurser eller moment medan andra beskriver en generellt hög belastning under utbildningen.

Svaren tyder på att tempot i utbildningen hade särskilt stor betydelse när den studerande samtidigt arbetade, hade familjeansvar eller saknade förutsättningar att snabbt ta igen missade moment. Detta framgår bland annat av följande citat:

> *”Det är oerhört intensivt att läsa på YH. Jag hade inte möjlighet att fullfölja en del uppgifter och kursmoment, det var svårt att hinna med livet i övrigt.”*

För några blev ett enskilt underkänt eller missat moment avgörande, eftersom det därefter blev svårt att åter komma i fas. En intervjuperson beskrev sig som ”skoltrött” och personen ”tappade suget” efter en kurs där målen inte nåddes.

Det finns också svar som beskriver att det var länge sedan intervjupersonen studerade, vilket bidrog till svårigheter att hitta bra studieteknik och rätt fokus. Att de förkunskaper som utbildningen krävde fanns men var gamla beskrivs också som en orsak till att det var svårt att komma in i det tempo som utbildningen krävde.

5.2.3 Familj, hälsa och livssituation

Förändringar i livssituationen är ett annat återkommande tema i svaren om varför examen inte nåddes. Det handlar bland annat om sjukdom eller dödsfall i familjen, egen ohälsa, separation, flytt, barn eller ökat ansvar i hemmet. I vissa fall anges denna typ av faktorer tillsammans med redan höga krav i utbildningen som förklaring.

Flera av de intervjuade beskriver att de försökte fortsätta, men att kombinationen av studier, arbete och ansvar för familj eller närstående blev för svår att hantera. I några fall nämns också psykisk ohälsa eller behov av anpassningar, där befintligt stöd inte verkar ha räckt för att nå examen.

> *”Jag hade en släkting som blev svårt sjuk, då blev det svårt att få tiden att gå ihop med studier, arbete och att finnas som stöd för familjen.”*

> *”Jag fick barn under tiden jag pluggade. […] Av ekonomiska skäl valde vi i familjen att jag då fick prioritera arbetet i stället för studierna.”*

5.2.4 Arbete prioriterades före studierna

Flera svar handlar om att den intervjuade fick eller redan hade arbete och därför prioriterade detta framför att slutföra utbildningen. I vissa fall beskrivs arbetet som en möjlighet till etablering eller utveckling i yrkeslivet. I andra fall framstår valet som mer ekonomiskt betingat, exempelvis när studierna behövde kombineras med försörjningsansvar. En intervjuperson med ansvar för familjeförsörjning som kombinerade studierna med arbete beskriver att arbetsgivaren under studietiden erbjöd mer arbete som den intervjuade tackade ja till:

> *”Det är klart att jag hellre tackade ja till mer arbete, dels för att det gav mer pengar, dels för att det var svårare att plugga än jag först hade tänkt.”*

För vissa innebar utbildningen att de kom vidare i arbete även utan examen. I några svar framgår att den intervjuade fick arbete inom eller i anslutning till utbildningens område, eller att utbildningen bidrog till yrkesmässig utveckling trots att examen saknades. Samtidigt framkommer att återstående moment, exempelvis examensarbete eller LIA, kunde uppfattas som mindre meningsfulla när ett arbete redan hade påbörjats.

> *”Fick arbete innan utbildningen avslutades. Det examensarbete som var kvar att göra kändes då inte meningsfullt att fullfölja.”*

5.2.5 Examensarbete och andra enskilda kursmoment

Några av de intervjuade lyfter tydligt fram examensarbete eller andra specifika kursmoment som avgörande skäl. För examensarbetet handlar det bland annat om att kraven på examensarbete upplevdes som otydliga, omfattande eller kom för sent, eller att den intervjuade inte fick möjlighet att ändra upplägg i tid. Att examensarbetet var svårt att kombinera med LIA eller andra åtaganden är också något som beskrivs.

Det framkommer därmed ett mönster där utbildningen i stort kunde vara genomförd eller upplevas som värdefull, men där ett återstående moment blev för krävande eller ledde till att motivationen försvann.

5.2.6 Övrigt

Några intervjupersoner beskriver att de insåg att utbildningen eller yrkesområdet inte passade dem. I något fall skedde det i samband med LIA, när bilden av vad yrket innebär i praktiken blev tydligare. I andra fall uttrycks det mer kortfattat som att personen insåg att hon eller han hade valt fel utbildning.

Det finns också exempel där den intervjuade uppger att utbildningen egentligen inte behövdes för att komma vidare i arbetet, eller att utbildningen snarare påbörjades som ett sätt att prova något nytt.

5.3 Vad som hade behövts för att nå examen

Studiens huvudsyfte var att ta reda på om det finns insatser som skulle kunna öka de studerandes möjligheter att nå examen. Därför fick de intervjuade svara på frågan om vad de hade behövt för att fullfölja utbildningen med examen. Ungefär två av tre beskriver utbildningsrelaterade behov. Det som framför allt efterfrågas är tydligare förutsättningar, mer stöd och bättre framförhållning. Behoven är särskilt kopplade till LIA, stöd i teoretiska moment och examensarbete samt utbildningens struktur, tempo och kommunikation. Några intervjupersoner lyfter också behovet av ett mer aktivt och synligt arbetsliv under utbildningen.

Det finns emellertid även intervjupersoner som beskriver att det inte finns några utbildningsrelaterade faktorer som hade kunnat göra skillnad. För ungefär en tredjedel av de intervjuade var omständigheter utanför utbildningen eller ett minskat behov av examen avgörande. Enligt deras bedömning hade utbildningsrelaterade insatser inte gjort någon skillnad.

5.3.1 Stöd och framförhållning gällande LIA

Det tema som återkommer i flest intervjuer är ett behov av mer stöd kopplat till LIA. Flera intervjupersoner beskriver att de hade behövt mer konkret stöd för att hitta en LIA-plats. Tydligare information om vilket ansvar den studerande respektive utbildningsanordnaren har för att ordna LIA-plats samt tidigare information om detta är också något som nämns. Svaren handlar även om att de kontakter eller listor på företag som utbildningsanordnaren hade inte upplevdes som tillräckliga eller aktuella, eftersom företagen inte alltid kunde ta emot studerande. Detta framgår bland annat av följande citat:

> *”Vi fick väldigt sen info om att vi själva skulle fixa LIA om inte företagen på listan kunde ta emot.”*

> *”Företagen jag kontaktade sa att de inte hade möjlighet [att ta emot på LIA] och att de inte hade behov av att anställa. Om det är så behöver de vara ärliga med det och tala om det både för skolan och för oss som går utbildningen.”*

En intervjuperson som trots upprepade försök inte fick någon LIA-plats föreslår att utbildningens omgångar skulle starta vid olika tidpunkter på året. Detta skulle enligt personen innebära att LIA-perioderna sprids över året och därmed ge företagen bättre möjligheter att ta emot studerande. Intervjupersonen menar att som det är nu, riskerar de olika årskullarna på utbildningen att konkurrera om samma LIA-platser.

Tydligare information om vad som förväntas av den studerande under LIA efterfrågas också, liksom att informationen ges i början av utbildningen. Ett närliggande behov som lyfts är bättre förberedelser på arbetsplatsen inför mottagandet av studerande.

5.3.2 Stöd i teoretiska delar och examensarbete

Ett annat återkommande tema är behovet av mer stöd i utbildningens teoretiska delar eller i examensarbetet. Flera intervjupersoner beskriver att de hade behövt mer lärarledd tid, bättre möjlighet att ställa frågor, tätare uppföljning och mer återkoppling från lärare, mentor eller utbildningsledare.

> *”Lärarna hade kunnat vara bättre på att göra kontinuerliga avstämningar – de erbjöd inget extra stöd, utan antog bara att man förstod instruktionerna och vad man skulle göra för att klara kurserna.”*

Några svar gäller examensarbetet, där kraven upplevdes som otydliga, för omfattande eller svagt kopplade till det yrke som utbildningen skulle leda till. I dessa svar framstår inte enbart mängden stöd som viktig, utan också framförhållningen och tillgängligheten hos den personal som ger stöd. En intervjuperson som menar att kraven för examensarbetet mer påminde om en avhandling och inte var relevanta för yrket beskriver vad som hade behövts:

> *”Rimligt uppsatta mål för examensarbetet och mål som tydligt kan knytas till yrket.”*

En intervjuperson har erbjudits att få komplettera genom att skriva tentamen för kvarstående kurser på en annan utbildningsomgång. Personen hade dock önskat att även få delta i lektioner och workshops. Likaså önskas bättre framförhållning vad gäller information om när provtillfällen ges. Detta för att ha realistiska förutsättningar att komplettera de kvarstående delarna av utbildningen.

5.3.3 Tempo, planering och kommunikation

Utbildningens tempo samt planering och kommunikation är ytterligare teman som återkommer i flera intervjuer om vad som hade behövts för att nå examen. Flera svar beskriver att utbildningen höll ett högt tempo och att olika moment låg nära varandra i tid.

Det gäller till exempel övergångar mellan kursmoment, inlämningsuppgifter, LIA, tentamen och examensarbete. När detta kombinerades med sen information eller begränsad tillgång till stöd upplevdes förutsättningarna att fullfölja utbildningen som otillräckliga. Flera intervjupersoner lyfter därför fram ett lägre tempo under hela eller delar av utbildningen som en förutsättning för att de skulle kunna nå examen.

> *”En kurs med inlämningsuppgift avslutades ena veckan och direkt därefter skulle man ut på LIA – det blev för stressigt för mig att klara av.”*

Behovet av tydligare rutiner, dokumentation och kommunikation är också något som lyfts. I flera fall beskrivs en önskan om bättre framförhållning med tidigare information om olika moment för att ge den studerande bättre förutsättningar för planering och förberedelse. I något fall hade det också behövts tidigare information om förutsättningar som måste vara uppfyllda för att den studerande skulle kunna genomföra ett moment i utbildningen.

En intervjuperson beskriver också att anordnaren bytte utbildningsledare under utbildningstiden, vilket gjorde att all administration, bland annat arbetet med den individuella studieplanen, blev lidande. Intervjupersonen menar att det hade behövts tydligare rutiner och bättre dokumentation från administrativt håll för att detta inte skulle uppstå.

Även bättre kommunikation och samordning mellan lärarna på utbildningen tas upp i intervjuerna som ett sätt att undvika överlappningar och för att samordna information och stöd. Undervisning och material på den studerandes eget språk nämns också som något som skulle öka möjligheten att ta examen. Ett annat behov som lyfts inom detta område är tydligare information om vad som generellt gäller för studerande inom yrkeshögskolan, till exempel vid en flytt under studietiden.

5.3.4 Arbetslivets roll och utbildningens koppling till yrket

De intervjuade lyfter också behov som rör arbetslivets roll och utbildningens koppling till det yrke som utbildningen ska leda till. Dessa svar ligger nära de som berör LIA, men handlar också mer generellt om hur aktivt arbetslivet är under utbildningen. Att arbetslivet bakom utbildningen hade behövt vara mer närvarande och synligt under utbildningen och att dialogen mellan utbildningsanordnare och arbetsliv hade behövt vara tydligare är sådant som lyfts i detta sammanhang.

> *”Det hade behövts ett aktivare arbetsliv – att det arbetsliv som står bakom utbildningen är mer aktivt och synligt under utbildningstiden.”*

I intervjusvar framkommer också att kopplingen till yrket hade betydelse för motivationen att fullfölja utbildningen med examen. Det gäller exempelvis när examensarbetets krav uppfattades som svagt kopplade till yrkesrollen, eller när LIA-platser och arbetslivskontakter inte motsvarade den studerandes förväntningar. En intervjuperson fick arbete på sin LIA-plats. Dock ansåg varken arbetsgivaren eller den intervjuade att det gav något extra att slutföra det som saknades för att nå examen, i det här fallet examensarbetet. Sammantaget pekar svaren på att arbetslivsförankringen inte enbart har betydelse för utbildningens innehåll, utan också för de studerandes upplevelse av att examen är meningsfull.

5.3.5 Övrigt

Flera intervjupersoner uppger att det inte finns några utbildningsrelaterade faktorer som hade kunnat göra skillnad för möjligheten att nå examen. I de flesta av dessa fall beror det på att omständigheter utanför utbildningen var avgörande, exempelvis familjesituation, hälsa, arbete eller ekonomi. I några fall beror det i stället på att examen inte upplevdes som nödvändig då den studerande redan hade uppnått sitt mål och fått arbete, till exempel på sin LIA-arbetsplats. I vissa av dessa fall är det just examensarbetet som upplevts som ett onödigt moment.

5.4 Komplettera studierna för att nå examen

Ungefär en tredjedel av de intervjuade planerar att komplettera de delar som kvarstår av utbildningen och därmed nå kraven för examen. Några av dessa har redan påbörjat kompletteringen eller varit i kontakt med utbildningsanordnaren för att diskutera hur en sådan skulle kunna se ut.

> *”Jag planerar att återuppta studierna och har redan pratat med en utbildningsledare.”*

> *”Jag har bara slutuppsatsen kvar, så hoppas kunna hoppa på nästa utbildningsomgång och göra den för att sedan få ut min examen.”*

Utöver dem som planerar att återuppta studierna är det ett fåtal som möjligen skulle kunna tänka sig att göra det vid ett senare tillfälle eller som ännu inte har funderat på detta. Några påpekar att de är nöjda med nuvarande sysselsättning eller har fullt upp och att det därför inte är aktuellt i nuläget.

Majoriteten av de intervjuade har inga planer på att återuppta studierna för att uppnå examen. Den vanligaste förklaringen är att de har en annan sysselsättning, antingen ett arbete eller att de har påbörjat annan utbildning. Detta framgår bland annat av följande svar:

> *”Det är ett aktivt val – jag fick ju jobb ändå.”*

> *”Påbörjat annan utbildning inom Komvux i stället.”*

Vissa av dem som arbetar är tydliga med att de inte ser något mervärde i att återuppta studierna för att få ett examensbevis, eftersom de redan har fått arbete inom yrket.

Några av de intervjuade beskriver att det inte är möjligt för dem att återuppta studierna eftersom utbildningen inte längre finns i yrkeshögskolans utbildningsutbud. Andra mindre vanliga förklaringar är att de inte längre är intresserade av yrket, inte vill ha mer kontakt med utbildningsanordnaren eller inte anser att det är värt det på grund av försämrade möjligheter att få arbete inom yrket:

> *”Nu när man ser att så få fått jobb efter examen känner jag att det inte är värt att lägga ner den tiden och energin.”*

Ett tydligt mönster är att samtliga intervjupersoner som redan påbörjat komplettering eller planerar att återuppta studierna beskriver sig som nöjda med utbildningen i sin helhet.

5.5 Nöjdhet med utbildningen

Merparten av de intervjuade är nöjda med sin yrkeshögskoleutbildning, trots att de inte tagit examen. Ungefär tre av fyra uppger att de är mycket nöjda eller ganska nöjda med utbildningen som helhet. Ingen uppger sig vara mycket missnöjd. Helhetsbedömningen verkar framför allt påverkas av lärarnas kompetens, utbildningens koppling till arbetslivet samt det stöd de studerande fått, såväl generellt under utbildningen som i samband med LIA. Hur väl utbildningen motsvarat förväntningarna är också något som påverkat upplevelsen.

Det tydligaste positiva temat är lärarnas betydelse. Flertalet av de intervjuade lyfter fram att lärarna varit kunniga, pedagogiska och haft aktuell yrkeserfarenhet. Det har bidragit till att undervisningen upplevts som konkret, begriplig och relevant. Även utbildningens innehåll beskrivs i flera fall som givande, särskilt när det funnits en tydlig koppling till den yrkesroll som utbildningen leder till. Nedanstående svar illustrerar detta:

> *”Duktiga och kompetenta lärare och för utbildningen relevanta ämnen.”*

> *”Lektionerna var bra och det fanns en tydlig koppling till yrkesrollen i kursämnena – men det hade varit önskvärt med fler lärarledda skoltimmar.”*

Förklaringarna till varför intervjupersoner är missnöjda med utbildningen som helhet är i flera fall desamma som skälen till att examen inte nåddes. Det mest återkommande skälet till missnöje är LIA. Även i detta sammanhang är det intervjupersoner som påpekar att de fått för lite stöd inför och under LIA. De beskriver att de hade behövt mer stöd för att hitta LIA-plats, att utbildningsanordnaren saknade tillräckliga kontakter med arbetslivet och att information om förutsättningarna för LIA kom för sent. I vissa svar kopplas detta till att utbildningen inte kunnat slutföras med examen eller till att motivationen minskat i slutet av utbildningen.

> *”Anordnaren erbjöd för lite hjälp utanför lektionstid och de hade för lite kontakt med företagen i branschen för att kunna erbjuda aktuella platser för LIA.”*

Det framkommer emellertid även motsatsen där en av intervjupersonerna beskriver sin upplevelse under den första LIA-perioden som en ”klockren matchning”. Det var denna upplevelse som gjorde att personen faktiskt fullföljde en så stor del av utbildningen.

En mindre grupp anser att utbildningen inte motsvarat det som utlovats. Exempelvis har innehållet upplevts som för grundläggande, för brett eller för otillräckligt för att förbereda för yrkesrollen. Andra negativa erfarenheter är bristande stöd, otydlig information om utbildningens krav och arbetslivskoppling samt variationer i kvalitet mellan olika lärare och kurser.

> *”Utbildningen såg bra ut på pappret, men levde inte upp till det som marknadsfördes.”*

Helhetsbedömningarna är emellertid inte entydiga. Intervjupersoner som beskriver sig som nöjda lyfter ibland faktorer som fungerat mindre bra, medan missnöjda lyfter sådant som fungerat bra. Till exempel beskriver vissa att de är mycket nöjda med själva utbildningen men missnöjda med LIA. Andra beskriver tvärtom en väl fungerande LIA men en utbildning som upplevts som svag. Det finns också personer som bedömer utbildningen som bra, men konstaterar att den inte passade deras egna behov eller förutsättningar. Det blir därmed tydligt att det är många faktorer som påverkar personens helhetsbedömning av utbildningen.

5.6 Sysselsättning

De flesta som intervjuats hade ett arbete vid intervjutillfället. De arbetade antingen heltid eller kombinerade ett deltidsarbete med annan sysselsättning, främst studier.

Även om en sådan fråga inte ställdes specifikt, beskrev flera hur deras arbete förhöll sig till utbildningen. För vissa hade utbildningen, trots utebliven examen, lett till arbete inom det område som utbildningen avsåg. Andra arbetade inom ett annat område, hade återgått till en tidigare arbetsplats eller kombinerade arbete med fortsatta studier.

Några av intervjupersonerna studerade på heltid och ytterligare några beskrev sig som arbetssökande. Både individuella omständigheter och förändringar på arbetsmarknaden, till exempel arbetsbrist, lågkonjunktur och en svårare arbetsmarknad inom vissa områden beskrevs som orsaker till arbetslöshet.

6 Slutsatser

I denna studie undersöks orsaker till att tidigare studerande inte nått examen och vad de anser att de hade behövt för att nå examen. Slutsatserna gäller de intervjuades erfarenheter och kan inte generaliseras till samtliga studerande som fullföljt en stor del av utbildningen men utan att nå examen.

Intervjuerna ger en bild av att utebliven examen ofta beror på flera samverkande faktorer och på en kombination av utbildningsrelaterade faktorer och omständigheter i privat- eller

arbetslivet. LIA-relaterade svårigheter är det tydligaste återkommande temat. Intervjupersoner beskriver bland annat att de inte kunde slutföra utbildningen när LIA-plats saknades, när LIA inte fungerade som förväntat eller när en LIA-plats som den studerande själv hade ordnat inte godkändes av utbildningsanordnaren.

Flera av de behov som framkommer i intervjuerna rör ansvarsfördelningen kring LIA och stödet för att få en LIA-plats. Resultaten pekar särskilt på behov av tidigare och tydligare information samt mer konkret stöd i processen kring att finna en LIA-plats. Av 4 kap. 1 § förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan framgår att utbildningsanordnaren ska se till att det finns platser för lärande i arbete (LIA) när sådant lärande ingår i utbildningen. Även om de studerande ofta själva söker sina LIA-platser är det således utbildningsanordnaren som i slutändan ansvarar för att samtliga studerande erbjuds en LIA-plats. Sedan 2026 finns det även en LIA-handbok[3] som tydliggör ansvaret för LIA och ger stöd för planering och genomförande. Handboken berör därmed flera av de områden där intervjupersonerna beskriver ett behov av ökad tydlighet och stöd.

Högt tempo i utbildningen och svårigheter att kombinera studier med arbete eller privatliv är också tydligt återkommande förklaringar till att utbildningen inte avslutats med examen. Därutöver finns en grupp för vilken examensarbetet eller enskilda kursmoment fick avgörande betydelse. Avsaknaden av examen bör därför inte i sig tolkas som ett tecken på bristande motivation att fullfölja utbildningen. Målgruppen för undersökningen var studerande som klarat en relativt stor del av utbildningen. Även om bristande motivation och engagemang nämns, var det som hindrade den studerande från att nå examen i flera fall en förändrad livssituation, ett konkret moment eller en samlad belastning som blev för svår att hantera. Resultaten tyder på att stöd, framförhållning och tydlighet, särskilt kring LIA och examensarbete, kan ha betydelse för möjligheten att fullfölja utbildningen med examen. Detta framstår som särskilt relevant för studerande som samtidigt har arbete, familjeansvar eller andra krav. Intervjusvaren pekar därmed på betydelsen av att information om utbildningens olika moment och de krav som ställs på den studerande ges i tid.

Majoriteten av de intervjuade är nöjda med utbildningen som helhet och intervjuerna visar också att den uteblivna examen inte nödvändigtvis innebar att utbildningen saknade betydelse. Av några svar framgår att den intervjuade fick arbete inom eller i anslutning till utbildningens område, eller att utbildningen bidrog till yrkesmässig utveckling trots att kraven för examen inte nåddes. I vissa fall var det faktum att personen fick ett arbete före utbildningens slut snarast en bidragande orsak till att personen valde att inte slutföra hela utbildningen. Betydelsen av examen var helt enkelt inte tillräcklig för att motivera att slutföra de kvarstående momenten. Resultaten synliggör därmed en särskild utmaning i arbetet med att öka examensgraden. Utbildningsrelaterade insatser är inte självklart tillräckliga när den studerande redan har nått sitt mål och inte ser ett tydligt värde i examen. Denna grupp skiljer sig därmed från studerande för vilka utbildningsrelaterade hinder varit avgörande för att examen inte nåtts.

Några intervjupersoners svar tyder på att kopplingen till arbetslivet kan ha betydelse för motivationen att fullfölja utbildningen med examen. Svaren pekar på att ett mer aktivt och synligt arbetsliv, fungerande LIA-platser och en tydlig koppling mellan utbildningens moment och yrkesrollen i vissa fall kan stärka upplevelsen av att en examen är meningsfull.

Eftersom orsakerna till att examen inte nåtts varierar, skiljer sig också de behov som intervjupersonerna beskriver. Planering, kommunikation och information i god tid framstår som viktiga förutsättningar. Resultaten visar även att ett missat eller underkänt moment i vissa fall blev avgörande då den studerande därefter hade svårt att komma i fas. Önskemålen om tätare avstämningar, återkoppling och stöd tyder på att tidig uppföljning

[3] www.myh.se/publikationer/larande-i-arbete-lia-en-handbok-for-utbildningsanordnare-inom-yrkeshogskolan.

skulle kunna ge bättre möjligheter att uppmärksamma och hantera missade moment innan den sammanlagda belastningen blir ett för stort hinder.

Samtidigt visar intervjuerna att utbildningsrelaterade insatser inte hade kunnat förändra utfallet för alla. För ungefär en tredjedel av de intervjuade var omständigheter utanför utbildningen eller ett minskat behov av examen avgörande. Dessutom visar intervjuerna att det ofta varit flera faktorer som tillsammans bidragit till att examen inte uppnåtts. Även om vissa teman framträder tydligare än andra finns det en variation både i orsakerna till utebliven examen och i vad som behövts för att nå examen. Utifrån svaren tycks det därmed inte finnas någon entydig lösning för att öka möjligheten att nå examen. När flera faktorer samverkar är det dessutom inte säkert att en insats som ökar möjligheten att nå examen är tillräcklig för att examen faktiskt ska nås.

Sammantaget pekar intervjusvaren på att stöd, framförhållning och tydlighet har betydelse för möjligheten att nå examen. För denna grupp som har fullföljt en stor del av utbildningen gäller det särskilt LIA och examensarbete. Samtidigt har ofta flera faktorer tillsammans bidragit till att examen inte uppnåtts och behoven varierar. Även om en insats kan öka möjligheten att nå examen är det därför inte säkert att den är tillräcklig för den studerande. Resultaten visar också att en utebliven examen inte nödvändigtvis innebär att den studerande haft låg motivation eller att utbildningen saknat betydelse.

Rätt kompetens i rätt tid.

Myndigheten för yrkeshögskolan

Myndigheten för yrkeshögskolan
Box 145
721 05 Västerås
www.myh.se